

कम्पनीको भविष्य उज्ज्वल हुने विश्वास

नेपाल टेलिकमको चौथो वार्षिकोत्सवका अवसरमा यस स्मारिका प्रकासन समितिका सदस्य **लक्ष्मण अधिकारी**ले नेपाल टेलिकमका प्रबन्ध निर्देशक **श्री सुगतरत्न कंसाकार**सँग समसामयिक विषयमा लिनुभएको अन्तर्वार्ताका केही महत्वपूर्ण अंशहरु :

नेपाल टेलिकमको वार्षिकोत्सवको अवसरमा 'संस्थान' 'कम्पनी'मा परिणत भएपछिका अवधिमा भएका महत्वपूर्ण उपलब्धिलाई कसरी मूल्यांकन गर्नुहुन्छ ?

नेपाल दूरसञ्चार संस्थान 'संस्थान' बाट 'कम्पनी' मा परिणत भएपछि भएको एउटा महत्वपूर्ण उपलब्धि भनेको संस्थाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरुमा आएको नयाँ चेतना हो । अहिले कर्मचारीहरुले नयाँ व्यापारिक सोचसँगसँगै बढी व्यावसायिक ढंगले जानुपर्ने महसुस गरेको पाइएको छ । यसलाई एउटा महत्वपूर्ण उपलब्धि मान्नुपर्छ । यसका साथै प्रतिस्पर्धाको वातावरणले कर्मचारीहरुमा ल्याएको जाँगरलाई पनि सकारात्मक पक्ष मान्नुपर्छ । कम्पनीमा परिणत हुनेबित्तिकै व्यवस्थापनले सञ्चालन गरेका अन्तरक्रिया, तालिम, गोष्ठीहरुले पनि कर्मचारीहरुको मनोबल बढाउन मद्दत पुगेको छ । यसरी वृद्धि भएको व्यवस्थापनलगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरुको आत्मविश्वास र कामप्रतिको जाँगरले मुलुककै दूरसञ्चारको पूर्वाधारलगायत सूचना प्रविधि क्षेत्रमा फड्को मार्ने खालका ठूलो महत्वाकांक्षी आयोजनाहरुको कार्यान्वयन गर्न ४ वर्षको अवधिमा शुरुआत भयो ।

सूचना सञ्चार प्रविधिमा भएका अत्याधुनिक सेवाहरु जस्तै- Broadband Internet, 3G Mobile, CDMA Technology, Optical Fiber based Information highway, NGN (Next Generation Network) जस्ता विश्वमा नै आएका नयाँ प्रविधि तथा सेवाहरु मुलुकमा प्रवेश हुने निश्चित भइसकेको छ । अर्को महत्वपूर्ण उपलब्धि भनेको मुलुकको अत्यन्त कठिन भौगोलिक स्थिति भएका विकट गाउँहरुमा समेत मोबाइल तथा इन्टरनेटको पहुँच पुगनु हो । त्यस्तैगरी केही महिनाभित्रै संसारकै सबैभन्दा उचाइमा भएका गाउँहरुमा मोबाइल र इन्टरनेट सुविधा पुग्ने निश्चित भइसकेको छ । विश्वका अन्य तेस्रो मुलुकहरुका लागि पनि यो एउटा उदाहरण हुने किसिमको छ ।

कम्पनी पुनर्संरचनाको विषय हाल बहुचर्चित रुपमा रहेको छ, यसको आवश्यकता किन महसुस गरियो ?

माथि उल्लेख गरेबमोजिम कम्पनीको पूर्वाधार व्यापकरूपमा विस्तार भई ग्राहकसंख्या गत ५ वर्षमा चार गुणा बढेर २० लाख

अन्तर्वार्ता

नाघिसकेको र सञ्चालन आय रु. ७ अर्बबाट रु. १३ अर्ब पुगिसकेको परिप्रेक्ष्यमा कम्पनीको संरचनामा परिवर्तन अपरिहार्य नै भइसकेको प्रमाणित हुन्छ । यसका साथै पहिले सरकारी स्वामित्व भएका र दूरसञ्चार सेवा दिई आएका विश्वका थुप्रै संस्थाहरुलाई व्यापकरूपमा संरचना परिवर्तन गरी एक व्यापारिक, व्यावसायिक कम्पनीमा परिवर्तन गरेका थुप्रै उदाहरण छन् । यस परिप्रेक्ष्यमा हाम्रो कम्पनी मात्र पुरानै धरातलको यथास्थितिमा राखिराख्नु कदापि उचित हुँदैन । त्यसकारण पुनर्संरचना अपरिहार्य भएको छ ।

विद्यमान क्षेत्रीय निर्देशनालयको अवधारणाअनुरूप पर्याप्त शक्ति विकेन्द्रीकरण हुन नसकेको र प्राप्त अधिकारको पनि पूर्णरूपमा कार्यान्वयन नगर्ने प्रवृत्ति रहेको भन्ने यदाकदा सुनिने गरेको सन्दर्भमा संरचना परिवर्तन कस्तिको सान्दर्भिक छ ?

विद्यमान क्षेत्रीय निर्देशनालयको अवधारणा करिब ९ वर्षपहिले लागू गरिएको हो, जुन बेला संस्थान पूर्णरूपको एकाधिकारका रूपमा चलिरहेको थियो । त्यस अवधारणाबाट खास उपलब्धि भएन भन्ने कुरा आफ्नै ठाउँमा छ, तर कुनै पनि ठूलो संस्था वा कम्पनीमा संरचना परिवर्तनले मात्र सुधारको लक्षण देखिन्छ, भन्ने कुरा विलकुलै

गलत हो । त्यस बखत एकाधिकारमा रमाइरहेको संस्थान र संस्थान व्यवस्थापनले निर्देशनालयको अवधारणा अधि सारेर अन्य पक्षहरु जस्तै- विकेन्द्रीकरणको सिद्धान्त, कर्मचारीहरुको मनोबल र उत्पादकत्वमा सुधार गर्ने पाइलाहरु, संस्थानको व्यापारिक रणनीति र उक्त रणनीतिअनुसार अधि बढ्न साना-ठूला योजना कार्यान्वयन आदिमा चाहिने मात्रामा ध्यान नपुऱ्याएको कारणले त्यसताकाको परिवर्तनबाट उपलब्धि नभएको हो कि भन्ने लागेको छ । तर अहिले सम्पूर्ण कर्मचारीहरुमा कम्पनीमा थप योगदान पुऱ्याउने एक किसिमको नयाँ जाँगर आएको पाइएको छ । विद्यमान प्रतिस्पर्धात्मक वातावरणमा केही गरेर देखाउनै पर्छ भन्ने भावना कर्मचारीहरुमा देखिन्छ । यस परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तावित कम्पनीको संरचना परिवर्तनसँगसँगै विकेन्द्रीकरण एवम् व्यापारिक रणनीतिको सिद्धान्तलगायत अन्य आधुनिक व्यवस्थापन विज्ञानमा आधारित पाइलाहरु अपरिहार्यरूपमा चाल्नै पर्ने हुन्छ । यस अर्थमा संरचना परिवर्तन अहिले सान्दर्भिक देखिन्छ । परिवर्तनहरूसँग डराएर वा यी परिवर्तनबाट फाइदा हुन्छ वा हुँदैन भन्ने दोधारे मनस्थितिमा रहेर “यथास्थितिको रमाइलोपन” मा समय खेर फाल्दा कम्पनीले ठूलो मूल्य चुकाउनुपर्ने हुन सक्छ ।

नेपाल टेलिकमसँग पर्याप्त पुँजी भएर पनि मागअनुरूप दूरसञ्चार सेवा प्रदान गर्न सकेको छैन, के कारणले यसो भएको हो ?

दूरसञ्चार एक पूर्वाधार हो । पूर्वाधार निर्माण पुँजी हुँदा छिटोछरितो सम्पन्न हुँदैन । जस्तै- निर्माणाधीन बनेपा-सिन्धुली राजमार्ग सम्पूर्ण जापानी सरकारको लगानीमा बन्दै छ, पुँजीको कृनै कमी छैन । तर ७-८ वर्षअघि शुरु भएको भए तापनि हालसम्म निर्माण कार्य पूरा भइसकेको छैन । त्यसैगरी दातृराष्ट्रहरुलगायत एसियाली विकास बैंकबाट पुँजीको व्यवस्था भइसकेको भए तापनि मेलम्ची आयोजना वर्षौं भइसक्यो, खासै प्रगति भएको छैन । सडक निर्माण, जलविद्युत् योजना आदि जस्तो जटिल नभए पनि दूरसञ्चारको पूर्वाधार निर्माणमा पनि केही समय लाग्छ नै । अर्को उदाहरणको रूपमा छिमेकी मुलुक भारतमा विश्वमै प्रख्यात ठूलूला कम्पनीहरु जस्तै- Reliance, Tata, Birla, Vodaphone, Hutch, Bharti जस्ता एक दर्जन कम्पनी दूरसञ्चार पूर्वाधार निर्माणमा सहभागी भए पनि गत ८-९ वर्षमा मोबाइलको घनत्व २० प्रतिशत मात्र पुऱ्याउन सके । जबकि चीन, थाइल्यान्ड मलेसियाजस्ता मुलुकमा ४० प्रतिशतभन्दा बढी पुऱ्याइसकेका छन् । पुँजीको अभावले यसरी भारतमा मोबाइल घनत्व २० प्रतिशत मात्र भएको कदापि होइन । नेपाल टेलिकमले पनि आउने ३ वर्षमा मोबाइल घनत्व, करिब २२ प्रतिशत पुऱ्याउने लक्ष्य राखेर अधि बढिरहेको छ ।

दूरसञ्चार सेवामा उपभोक्ताहरुले सधैं गुणस्तरको प्रश्न उठाउने गर्छन् भने सेवाप्रदायकहरु आफूले राम्रो सेवा दिइरहेको दावी गर्छन्, गुणस्तरीयता निर्धारण गर्ने कुनै मापदण्ड छ कि ?

वायरलेस प्रविधिमा आधारित सेवाहरु जस्तै- GSM Mobile र CDMA लाइनहरुको गुणस्तर कुनै हालतमा पनि तारबाट चल्ने टेलिफोन (PSTN) को जतिको हुँदैन । साथै गुणस्तर सुधार प्रक्रिया निरन्तररूपमा गर्दै जाने कार्य हो । GSM Mobile र CDMA दुवै प्रणालीमा मुलुकभर शहर, गाउँ र राजमार्गहरुमा टावर (BTS) हरु थप्दै जाने कम्पनीको भावी योजना भएकोले गुणस्तरमा सर्वत्र सुधार हुँदै जाने निश्चित छ । गुणस्तरको कुरा गर्दा कम्पनीले ५५ जिल्लामा GSM मोबाइल सेवा र ७० जिल्लामा CDMA सेवा पुऱ्याइसकेको तथ्यलाई हामीले बिसन्तु हुँदैन । गुणस्तरलाई लिएर शहरका ग्राहकहरुले कम्पनीको आलोचना गरिरहे पनि गाउँ (२००० वटा गा.वि.स. मा CDMA को फोन र इन्टरनेट पुगिसकेको) का सर्वसाधारण उपभोक्ताले कम्पनीको दूरसञ्चार सेवा विस्तार कार्यबाट ठूलो राहत पाएको महसुस गरिरहेको पाइएको छ ।

अर्को कुरा, अन्य मुलुकहरुको तुलनामा नेपालमा मात्र मोबाइलको गुणस्तर खस्केको होइन । अन्य मुलुकमा पनि Mobile Phone को गुणस्तर तारवाला फोनको जस्तो हुँदैन । नेपाल टेलिकमले भिकाएका उपकरण र प्रणाली अन्तर्राष्ट्रिय स्तरकै दूरसञ्चार उपकरण निर्माता कम्पनीहरुमध्ये विश्वप्रख्यात कम्पनीहरुका हुन् । त्यसकारण मोबाइल फोनको गुणस्तर कमजोर नै छ भन्न मिल्दैन ।

दूरसञ्चार सेवाप्रदायकहरुले PSTN टेलिफोन सेवामा भन्दा ताररहित सेवाको वितरणमा मात्र बढी जोड दिइरहेको भन्ने टिप्पणीहरुप्रति नेपाल टेलिकमको भनाइ के छ ?

दूरसञ्चारको “व्यापार”मा ग्राहकको रुचि जुन सेवामा बढी हुन्छ, त्यही सेवामा कम्पनी बढी केन्द्रित हुनु स्वाभाविक नै हो । तर यसो भन्दैमा अपेक्षाकृत गुणस्तर राम्रो हुने PSTN टेलिफोन सेवामा ध्यान नदिइएकोचाहिँ होइन । केही महिनाभित्र चालू हुने Broadband Internet सेवा शुरु भएपछि तारबाट चल्ने टेलिफोनको महत्व अझ बढ्न जाने एकाले यसको माग तथा विस्तारमा तीव्रता आउने सम्भावना छ ।

तीन वर्षभित्रमा मुलुकका हरेक गाविसमा टेलिफोन सेवा पुऱ्याउने सरकारको अन्तरिम योजनाको लक्ष्य प्राप्तिका लागि यस कम्पनीले के-कस्तो कार्यक्रम ल्याउने तयारी गर्दै छ ?

केही वर्षअघिसम्म शहर केन्द्रित विकास योजनाहरुमा बढी ध्यान दिने “स्वाभाविक” प्रथालाई परिवर्तन गरी नेपाल टेलिकमले ग्रामीण दूरसञ्चारमा पनि उत्तिकै प्राथमिकता दिने नीति लिई नै सकेको छ । यसले सरकारको अन्तरिम योजनाको लक्ष्य प्राप्तमा पनि स्वाभाविक रूपमा योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

ग्रामीण क्षेत्रमा दूरसञ्चार सेवाको पहुँच वृद्धि गर्न नेपाल टेलिकमले कुनै विशेष कार्यक्रम ल्याउँदै छ कि ?

मुलुकको सबभन्दा विकट १०० वटा गा.वि.स.हरु छानेर ती गा.वि.स.हरुमा इन्टरनेट तथा मोबाइलसमेत चल्ने व्यवस्था गर्न स्याटलाइट उपकरण प्रणाली खरिद गर्ने प्रक्रिया शुरु गरिसकिएको छ । यसको अलावा ७५ वटै जिल्लामा मोबाइल तथा सी.डी.एम.ए. पुऱ्याउने जमर्को कम्पनीले गरिरहेको छ । वास्तवमा भन्ने हो भने कम्पनीको अन्तिम लक्ष्य भनेको हरेक गा.वि.स. मात्र होइन, हरेक गा.वि.स.को हरेक वडामा टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवा पुऱ्याउने हो ।

अन्य विकासशील देशको तुलनामा नेपाल टेलिकमको महसुललाई कसरी मूल्यांकन गर्नुहुन्छ ?

महसुललाई सीधा हिसाबबाट तुलना गर्न सकिदैन । धेरै प्रतिस्पर्धा भएका मुलुकहरुमा धनीवर्गलाई आकर्षित गर्न बढी प्रयोग गर्ने ग्राहकलाई बढी राहत दिने चलन छ । तर नेपाल टेलिकमले अहिलेसम्म लिएको महसुल नीति निम्नवर्गलाई नै बढी ग्राह्यता र सुविधा दिने विशेषतामा आधारित छ । यसले गर्दा शहरका मध्यम र उच्च वर्गबाट महसुलसम्बन्धमा बढी आलोचना भएको हुन सक्छ । वास्तविकता के हो भने मोबाइल सेवामा रु. ५००। को चार्ज गरेपछि ६ महिनासम्म राख्न पाउने व्यवस्था विश्वमा नै नभएको व्यवस्था हो । यसलाई आधार मान्दा विश्वमा नै सबभन्दा सस्तो मोबाइल सेवा नेपाल टेलिकमले उपलब्ध गराइरहेको छ भन्न सकिन्छ ।

विश्वको दूरसञ्चार क्षेत्रमा भइरहेको नयाँ-नयाँ विकासअनुरूप नेपाल टेलिकमले भविष्यमा के-कस्ता नयाँ सेवाहरु ल्याउने तयारी गर्दै छ ?

नयाँ सेवाहरुमा 3G Mobile र Broadband Internet सेवा सञ्चालन गर्दै छ । यसबाहेक टेलिफोनकै तारबाट सयौँ टेलिभिजन च्यानल हेर्न सकिने IPTV प्रविधि भित्र्याउने तयारी हुँदै छ । हाल ७० वटा जिल्लामा CDMA प्रणालीको पहुँच पुगिसकेको छ र जुनसुकै गाउँका कुनाकाप्वामा समेत इन्टरनेट सेवा चल्ने भइसकेको छ । यस कुरालाई पनि एउटा ठूलो उपलब्धि मान्न सकिन्छ ।

विद्यमान प्रतिस्पर्धात्मक दूरसञ्चार बजारमा नेपाल टेलिकमको भविष्य कस्तो देख्नुहुन्छ ?

हालसम्म कम्पनीले लिएको व्यापारिक रणनीति र कम्पनीका कर्मचारीले देखाइरहेको गम्भीरता र कामप्रतिको जाँगरलाई दृष्टिगत गर्दा कम्पनीको भविष्य राम्रै हुने निश्चित छ । तर पनि हरेक पक्षमा सुधार गर्दै नयाँ व्यवस्थापकीय सिद्धान्तहरु अंगीकार गरेर एक आधुनिक युगको व्यापारिक कम्पनीमा परिणत गर्न थुप्रै कामहरु गर्न बाँकी नै छ । तर त्यसका लागि नयाँ कदमहरुको शुरुआत भइसकेकाले कम्पनीको भविष्य उज्ज्वल हुने विश्वास छ ।

कम्पनीमा कार्यरत कर्मचारीहरुको मनोवृत्ति परिवर्तन गर्न नेपाल टेलिकमले विभिन्न तालिमहरु सञ्चालन गरिरहेकोमा यसको प्रतिफल कस्तो पाउनुभयो ?

कुनै पनि Management and Leadership सम्बन्धी तालिमहरुबाट आएका नतिजा प्रत्यक्षरूपमा कुनै मापदण्डबाट दिन कठिन हुन्छ । तर विश्वभर चलेको चलनअनुसार कुनै पनि व्यापारिक संस्थाको सफलता नाप्ने यन्त्र भनेको मूलतः त्यस कम्पनीको Balance Sheet अथवा नाफा-नोक्सानीको तथ्याङ्क नै हो । यसका अलावा कम्पनीको सेवा विस्तारको वृद्धिदर कस्तो छ र कुल बजारको के-कति प्रतिशत आफूले लिन सकेको छ भन्ने कुराहरु पनि हेर्ने गरिन्छ । यी कुराहरुमा हालसम्म कम्पनीको सफलता सन्तोषजनक नै मान्नुपर्छ । यसबाहेक विभिन्न तालिमहरुबाट ठूलै फाइदा पुगेको धेरैले भन्ने गरेको पनि सुनेको छ ।

कम्पनीमा विद्यमान ट्रेड युनियनहरुसँगको सहकार्यसम्बन्धमा यहाँको अनुभव कस्तो रहेको छ ?

अहिलेसम्म ट्रेड युनियनहरुको भूमिका मैले राम्रै पाएको छु । तर जसरी व्यवस्थापकहरुको कार्यशैली, मनोवृत्ति, संस्कार र बानी-व्यहोरामा सुधार गर्दै जाने थुप्रै ठाउँहरु छन्, त्यसैगरी ट्रेड युनियनहरु पनि अहिलेको स्थितिभन्दा माथिल्लो उचाइमा पुग्न सुधार गर्दै लाने ठाउँ छैन भन्न मिल्दैन ।

वार्षिकोत्सवको सन्दर्भमा आफ्ना सेवाग्राही तथा सहकर्मीहरुलाई केही भन्न चाहनुहुन्छ कि ?

तीन चौथाइ भूभाग पहाडी क्षेत्र भएको विश्वकै सबभन्दा कठिन भौगोलिक स्थिति भएको हाम्रो मुलुकमा अरु पूर्वाधारहरु जस्तै- सडक, रेल-वे, एयरपोर्ट आदि अत्यन्त खर्चिलो र कठिन निर्माण कार्य हुन् । यस परिप्रेक्ष्यमा प्रविधिमा भएको विकास र दूरसञ्चार उपकरण तथा प्रणालीको मूल्य घट्दै गएको अवस्थामा कम लगानीमा छिटोछरितो निर्माण गर्न सकिने दूरसञ्चारको पूर्वाधार नै हो । तर निजी कम्पनीहरुको आगमनपछि पनि हरेक गा.वि.स.को हरेक वडाको त कुरा नै नगरौं, गा.वि.स. स्तरमा पनि करिब १००० वटा गा.वि.स.मा हालसम्म पनि टेलिफोन सेवा पुऱ्याउन सकिएको छैन । तसर्थ नेपाल टेलिकमले यो जिम्मेवारी लिने पछि र अहिलेको सूचना प्रविधिको युगमा देश विकासको लागि ठूलो टेवा पुग्ने पूर्वाधार भएकाले गाउँहरुमा विकासको लहर ल्याउन सक्ने यो महत्वपूर्ण सेवाको विस्तार कार्यमा हामी ६००० कर्मचारीको सहभागिता हुन पाउनुलाई ठूलो धर्म वा पुण्यको काम सम्भेर अधि बढ्नुपर्छ । साथै मुलुककै एक सक्षम कम्पनीको रूपमा अधि बढ्न सफलता हासिल गर्न सक्नुमा कम्पनीको ग्राहकवर्गको पनि ठूलो भूमिका भएको हुँदा भविष्यमा पनि समस्त ग्राहकवर्ग र सर्वसाधारणको सहयोग प्राप्त हुनेमा म विश्वस्त छु । ●